

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Васил Йорданов Загорев (УниБИТ)

Относно

ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД НА ТЕМА:

ТВОРЧЕСКИ И БИЗНЕС ВЗАИМООТНОШЕНИЯ МЕЖДУ ЛИТЕРАТУРЕН АГЕНТ
И ИЗДАТЕЛ. РОЛИ, СЮЖЕТИ, ДИАЛОЗИ.

Докторант: Симона Деянова Калева

Научен ръководител: Проф. д-р Алберт Нисим Бенбасат

Дисертационният труд на Симона Деянова Калева се състои от увод, четири глави, заключение, приноси, библиография и три приложения с общ обем от 242 с. За реализирането на изследването са представени и коректно цитирани 75 традиционни и електронни източници на български и английски език, които впечатляват с тематичния и хронологичния си обхват. Необходимостта от подобна разработка е добре мотивирана с оглед на професионалния опит на докторанта и липсата на теоретични изследвания по отношение на мястото и ролята на литературната агенция в книгоиздателския бизнес. Уводът съдържа необходимите атрибути за жанра дисертация. Ясно дефинирани са обектът, предметът и целта на дисертационното изследване. Разчертана е структура, която да обхване в дълбочина разглежданата проблематика, подбрана е подходяща методология за постигането на описаните изследователски задачи. Докторантът задава допустима и защитима работна хипотеза, с която иска да направи разрез на професионалната фигура на литературния агент, поставяйки го между теоретичния и практическия дискурс, между нормата и реалността.

Подходът към разработването на тематиката за авторските права минава през задълбочен исторически обзор, който ясно описва

еволюционните процеси, довели до възникването на литературната агенция като професионално звено. Проследени са крайъгълните камъни при появата на авторското право, нематериалните блага и интелектуалната собственост в чужбина като „Закон за поощряване на знанието“ на кралица Ана (1710), „Законодателен документ за насърчаване на знанието“ на Джордж Вашингтон (1790) и „Бернската конвенция за закрила на литературните и художествени произведения“ (1886). Описани са основните етапи, свързани с прехода от национална към международна закрила на авторското право. В контекста на историческите условия, позовавайки се на престижни справочни издания, докторантът дефинира понятието „литературен агент“ и позиционира мястото му в комуникационния цикъл на книгата. Появата на новото посредническо звено се обяснява с разрастването на пазара, налагането на нови технологии и по-голямото потребителско търсене, но най-вече с лошите практики в отношенията автор – издател. С оглед на по-доброто разбиране за утвърждаването на фигурата на литературния агент са представени редица емблематични исторически личности и добили популярност казуси при договарянето и управлението на авторски права, които са поставени в контекста на непрекъснатото икономическо и културно развитие през последните 130 години. На места се прокрадват нюанси на исторически универсализъм, пречупващи процесите в миналото единствено през призмата на настоящето. Не са разработени в детайли и историческите реалии, отнасящи се до авторското право в българското книгоиздаване от Възраждането до 1944 г., когато има извори и източници, недвусмислено показващи наличието на авторско съзнание и недобросъвестно отношение от страна на издатели и печатари. Посочените пропуски в историческата част, обаче, не са от значение за развитието на изложението, което е подробно и прецизно в най-близкото до нас историческо време – периода на социализма. В крайна сметка първият раздел разяснява подробно предпоставките за появата и основните задължения на литературния агент, а изводите в края на първа глава са зрели и добре систематизирани.

Във втора глава са детайлно описани професионалните задължения и взаимоотношения между различните играчи на пазара на книгата, ангажирани с правата и тяхното прехвърляне и продажба. Подчертани са разликите и ключовите функции на главния литературен агент и подагента, разгледани са механизмите и процедурите при реализация на нови преводни издания, в това число и неконвенционалните случаи. Всичко това е подплатено с информация за икономическите и културните промени, които довеждат до появата на нова посредническа фигура в бизнеса с книги. И макар херменевтичните теории на Гадамер и Рикъор да тангират с друга предметна област при изследване на книгата, Симона Калева експлоатира по отличен начин есето на Валтер Бенямаин „Художественото произведение в епохата на неговата техническа възпроизводимост“, за да докаже, че: „Новият културен контекст задава нови правила и това налага появата на нова професионална фигура по веригата [на книгата]. В епохата на „техническата възпроизводимост“ на произведенията, посредничеството на литературния агент, е по-нужно от всякога“ (с. 71). При представянето и анализа на материята докторантът демонстрира отлична книгоиздателска, литературна и обща култура, което обяснява и съществените изводи в края на втора глава.

Трета глава представя трансформациите в работата на литературната агенция, наложени вследствие на технологичните натрупвания в полето на книгата. Калева поддържа зрялата позиция, че: „съществуващите формати не могат да се съревновават помежду си, всеки от тях е подходящ и приемлив с различна цел“ (с. 99). Основната задача в този раздел е да се разгледа посредническата роля на литературния агент при публикуването на текстове в различни електронни формати за четене и слушане. Проследени са историческите стъпки за поява на алтернативни на книгопечатането носители от най-ранните идеи на Боб Браун, предшествани от концепцията за Мунданеума на Пол Отле и Хенри Лафонтен, през различни значими ранни проекти, оформящи концепцията за електронна библиотека, електронен справочник и електронна книга, до настоящото многообразие от цифровизирани ресурси, формати и технически средства за

четене. Историческият наратив е умело експлоатиран в контекста на основната тема за ролята на литературната агенция. Проследени са дуалните връзки технологичен прогрес – книгоиздателска практика, описана е динамиката, налагаща и утвърждаваща посредничеството между автора и издателя в системата на книгата. С оглед на технологичните промени са разиграни възможните опции при намирането на баланс между интересите на различните страни, участващи в книгоиздателския бизнес. Приносен характер има представянето на основните разлики при договарянето на права между печатните и електронните книги, отнасящи се до авансовото плащане, отстъпките, срока. Тези разлики, отнасящи се до юридически и нормативни параметри, водят до „тектонично“ разместване на пазарните пластове, което може, донякъде, да обясни спада на употребата на електронни книги през последните пет години. В този раздел специално внимание е обърнато и на развитието и настоящото състояние на пазара на аудио книги, а също на новите роли и работни взаимоотношения, породени от развитието на този формат.

В четвърта глава е проведено емпирично проучване по темата на дисертацията, което е отлично обосновано. Според Симона Калева: „Необходимостта от събиране на данни от първоизточника е от голямо значение и се явява логически завършек на историческия и теоретичния преглед“ (с. 153). Материалът за възможните диалози между агента и издателя е събран посредством инструментариума на социологическото проучване, проведено чрез три отделни и една обща анкетни карти. Впечатление прави международната представителност на анкетиранияте, които работят на територията на различни държави – от Балканите, Европа и света, в това число от САЩ и Великобритания. Съдържанието на въпросника недвусмислено показва, че благодарение на практическия си опит докторантът познава книгоиздателската материя и, същевременно, умело използва за формулировката на въпросите си натрупаната фактология в предходните три глави. Отговорите на въпросите, потвърждаващи професионалното изготвяне на анкетата, са добре систематизирани и интерпретирани. Четирите анкети се допълват взаимно и позволяват да се

направи достоверен разрез на представите, очакванията и професионалните рефлексии на страните, замесени в уреждането на авторските права.

Заключение по убедителен начин обобщава постигнатите в дисертационното изследване резултати. Защитена е основната хипотеза, че в следствие на сложни икономически, организационни, технически и културни процеси от края на XIX в. насетне се появява и развива нов тип професионална фигура в системата на книгата – литературният агент. Ролята на този нов играч в книгоиздателския бизнес е „амбивалентна, сложно структурирана, многопластова“. Той се явява своеобразен „преводач“ между интересите на автора и издателя и подпомага развитието на пазарните взаимоотношения в световен и регионален мащаб. Друг е въпросът доколко тази комерсиализация няма да канализира творческия потенциал, превръщайки го в книжовни потоци, задоволяващи единствено нуждата на западния човек да се чувства съпричастен към консуматорската култура.

Седемте приноса са добре формулирани и коректно поднесени. Калева правилно оценява, че нейната разработка може да послужи както за бъдещи изследвания на представената в дисертацията материя, така и на практики, които искат да обогатят представата си за материята, с която работят.

Дисертацията е добре структурирана и оформена, стилистично и езиково прецизна. Авторефератът представя задълбочено основните моменти от увода, изложението, заключението и приносите. Дипломантът е участвал с публикации и доклади в научни форуми, които покриват наложените количествени изисквания, в това число в престижни издания като сп. „Библиотека“ (2, 2016).

Предвид гореизложеното убедено препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на Симона Деянова Калева образователната и научна степен доктор.

Въпроси: Според Вас, в прогностичен план, къде в комуникационния цикъл на книгата през XXI век могат да се появят нови или да изчезнат утвърдени професионални звена?

София

.....

21.02.2019

/Доц. д-р Васил Загорев/